

Szamóca - jelentősége

- *Fragaria x ananassa (chiloensis x virginiana)* – Rosaceae, Rosoideae
- Világszinten a legfontosabb bogyós
- Nálunk növekvő termesztés; hajatott áru ma már az összes fele
- Nettó importőrök vagyunk
- Fontosabb termesztő körzetek: Szentendrei sziget, Nyársapáti, Lajosmizse, Zsombó
- Telepítésre ajánlott megyék (VP): Bács-Kiskun, Győr-Moson-Sopron, Pest, Somogy, Szabolcs-Szatmár-Bereg

Szamóca - morfológia

- lágyszárú évelő
- rhizoma; járulékos gyökérzet
- tőlevelek
- ostorinda – hosszú izkőzű kúszó hajtás, meggyógyökeresedés után szaporítóképletként szolgál
- rügydifferenciálódása rövidnappalos folyamat
- tőkocsányon bogernyő virágzat
- szinte kizárólag himnős virágú, öntermékeny fajták – fajtatársítás nem szükséges
- áltérms (aszmagterméscsoport)– meghúsosodott vacokkúpba ágyazódott aszmagok
- termésfejlődés 25-30 nap
- érési/szedési időszak 3-4 hét (egyszertermők), 3-4 hónap (folytontermők)

Szamóca - szaporítása

- **Magvetés** - nemesítés, *Fragaria vesca*
- **Tőosztás** - indát nem képző fajtáknál, házikertben
- **Indanövényke** - ostorindák, legáltalánosabb módszer
- zöld, leveles palánták: VIII-IX; min. 3 levél
- frígó palánták: XI. közepe
- **Tenyészöcsúcsból** - vírusmentes prebázis és bázis szaporítóanyag
- **Telepítés:** viszonylag egyszerű; önmaga, málna és szeder után 4-5 évig ne; szervestrágyázás; IV vagy VIII-IX; nem szabad mélyen ültetni, ne hajoljon vissza a gyökérzet

Szamóca környezeti igényei

- szinte bárhol termeszthető
- **Fény:** fényigényes
- **Hőmérséklet:** 700-900 óra hidegigény; vegetáció kezdete és befejezése erősen hőmérsékletfüggő, déli részekben 1-2 héttel hamarabb
- jó téltűrés (akár -25°C), de a tavaszi fagyok gondot okozhatnak
- **Víz:** vízigényes (700-800 mm), csak öntözéssel
- **Talaj:** enyhén savanyú, semleges kémhatású, homokos – vályogos kötöttségű, jó levegőztetésű, magas humusztartalmú
- vízborítást nem bírja, 100 cm-nél magasabb talajvízszint kizáró
- magasabb mészs- és sótartalom probléma lehet
- klórtartalmú műtrágyák kerülendők

Szamóca – fajtaválasztás, használat

- Nagyon bő fajtaválaszték, felhasználási cél ↔ fajta
- Télállóság, aszálytűrés, rezisztencia/tolerancia
- **Konzervipar:** hús színe és állománya; tartós szín, illat, aroma; könnyű csuszázhatóság
- **Hűtőipar:** közepes nagyság, egyenletes felület, tömör hús, világosvörös szín, mélyfagyasztás után is megőrzi ezeket
- Folytontermő fajták kérdésköre
- Régebbi fajták: Senga Sengana, Gorella, Elsanta, Marmolada (holland, német, olasz fajták szerepe)
- VP-ben ajánlott fajták: Alba, Ásia, Aura, Capri, Clery (60%-os arány), Cristina, Darkselect, Dely, Joly, Olympia, Roxana, Tea

Szamóca – művelési rendszerek

- Élettartam 1(-3) év
- VP-ben: min. 40.000 tő/ha, termőrefordulás 1 év, termesztésben tartás 2 év (?)
- Szimplasoros - nálunk viszonylag ritka, indát eltávolítják, nem sűrűsödik el, könnyen kezelhető
- **Ikorsoros** – a leggyakoribb (pl. (110 + 30) * 30 cm), fekete fóliával takart bakháton, fél tő eltolás, minden indát leszednek
- Háromsoros – alkalmazzák, középső sor ápolása nehézkes
- Sűrített soros – nálunk nem nagyon, saját indanövényeivel sűrítik be (4-6 év)
- Szőnyegszerű
- (Váltósoros – házikertben)

Szamóca – ápolási munkák; szedés

- Tápdatozás – ma már általános gyakorlat
- Talaj nélküli termesztés növekszik; paplanos, „vályús”, függesztett rendszerek, kókuszrost
- Indák eltávolítása – művelési rendszer kérdése is
- Sekély talajművelés; gyomok ellen talajtakarás
- Öntözés – elengedhetetlen; telepítés után (csepegtető nem elég), virágzás kezdetétől érésig, termőrügyképződéskor kora ősszel
- Betakarítás: kézzel, érettség megállapítása szín alapján, 4-6 kg/óra, heti 3 alkalom, fogyasztói göngyölegbe, szabadföldön V-VI, 20-30 t/ha elérhető
- (Betakarítás után lombozat eltávolítása)
- 0-2°C-on 5-7 napig tárolható

Ribiszkefélék jelentősége 1.

- Legnagyobb termesztők: Oroszo., Lengyelo. (EU 70%-a)
- Zömében feldolgozóipari célra termesztettek; zömében fagyaszttva kerülnek forgalomba
- Piros ribiszke stagnál, köszméte visszaesőben, fekete ribiszke eltűnőben – elsősorban éghajlati okok miatt versenyképtelenek vagyunk termeszteni
- Piros ribiszke jól gépesíthető – alacsony a munkaerőigénye
- Köszméte korán hoz pénzt a gazdáknak
- Jó beltartalom (A, B, C és P vitamin, antocianin), főleg fekete ribiszke (! C-vit., antocianinok); köszméte – pektin

Ribiszkefélék környezeti igényei

- Fek. rib. termőhely igényesebb
- Pir. rib. jó klímadaptációs képesség
- Köszm. hűvösebb, párásabb, csapadékosabb területeket kedveli (50-55. szélesség)
- **Hőmérséklet:** hidegtűrők, 30°C feletti T-t nehezen viselik; fek. rib.-nél gyakoribb a tavaszi fagykár, mert korán befejezi mélynyugalmát; köszm. virága és termése is fagyűrő
- **Víz:** fek. rib. vízigényesebb (600 mm), pangó vizet nem kedvelik
- **Talaj:** fek. rib. igényesebb; köszm. levegőtlen talajt nem viseli, laza homoktalajon csak oltva
- **Tápanyag:** igényesek, feltöltő trágyázás fontossága; pir. rib. klórérzékenysége

Ribiszkefélék származása

- *Grossulariaceae* (Ribiszkefélék) család, 133 faj, Európa és Ázsia, valamint Észak-Amerika északi részein
- Piros és fekete termésű fajok, több „vad” fajtól is származnak termesztett fajták
- Hazánkban termesztett fajok:
 - Piros ribiszke – *Ribes rubrum*
 - Fekete ribiszke - *Ribes nigrum*
 - Köszméte - *Ribes uva-crispa*
 - Ríszméte (josta) - *Ribes x nigrolaria*

Ribiszkefélék jelentősége 2.

- Telepítésre ajánlott megyék (VP):
 - piros ribiszke - Győr-Moson-Sopron, Heves, Nógrád, Pest, Vas
 - köszméte – Bács-Kiskun, Hajdú-Bihar, Heves, Pest, Szabolcs-Szatmár-Bereg
 - fekete ribiszke – a gyógynövényes pályázatban szerepel

Ribiszkefélék morfológiája

- Cserje testalakulásúak
- Termőrészek:
 - pir. rib. – bokrétás termőnyárs
 - fek. rib. – középhosszú és hosszú termővesszők
 - köszm. – dárda, középhosszú termővessző
- Vesszők középső rügyei a termőrügyek
- Pir. rib. virágrügyes, fek. rib. és köszm. vegyes rügyes faj
- Pir. rib. és köszm. öntermékeny, fek. rib. Idegentermékenyülő; pir. rib. később virágzik
- Álbogyó termés (ribiszkek < 1g, köszm. 2-4 g)

Ribiszkefélék - fajtaválasztás

- pir. rib.: hosszú fűrt, egyöntetű bogyóméret, feltörő bokoralkat, koncentrált érés, gépi betakaríthatóság
- köszm.: sima, serteszőröktől mentes, nagy gyümölcs
- fek. rib.: fajtatársítás szükséges
- VP-ben ajánlott fajták:
 - pir. rib. – Detvan, Rovada, Tatan
 - köszm. – Bíbor, Captivator, Invicta, Pallagi óriás, Rokula
- Pirosból még Johnkeer van Tets a meghatározó

Ribiszkefélék – szaporítás, telepítés

- Ribiszkéket gyökeres dugvánnyal; törzsos oltvány csak házikerti célra
- Köszmétét *Ribes aureum* törzsű oltvánnyal (zöldbe zöld hasíték oltás), vagy gyökeres dugvánnyal; alany Pallagi 2, szaporítása feltöltéses bujtással; oltás akár már az alany anyatelepen megtörténhet
- Telepítés előtt 40 cm mély talajelőkészítés; nagydagú szerveztrágyázás
- Lehetőleg őszi ültetés, 2-3 rügy mélyre, nagyobb ültetőgödör készítése szükségtelen, tövek felkupacolása
- Vesszők visszametszése 2-4 rügyre

Ribiszkefélék – művelési rendszerek

- VP-ben min. 4.700 tő/ha
- **bokorművelés** – természetes előfordulási mód, 2,5 m x 1 m, házikertben, frisspiacra
- **sövényművelés** – üzemi célra a legjobb, a tövek egy sövényfalat alkotnak, jó mikroklíma, 3m x 0,7m, gépi betakarításra alkalmas
- **ribiszkekordon** – szuperintenzív művelési mód, nálunk ritka; támrendszeres sövényművelés nagyhozamú fajtákkal; 2-3 sor huzal, 2 m x 0,5-0,8 m, akár 35 t/ha, kézi betakarítás
- **törzsös fácska** – 80-100 cm-es törzs + támrendszer, (pl. 2–2,5 m x 0,8–1 m), ribiszkéknél csak házikertben, köszméténél ez az üzemi művelési mód

Ribiszkefélék – termesztési munkák1

- Lombhullástól kihajtásig bármikor metszhető
- Évente 4-(5) új hajtást/vesszőt hagynak meg; bokor kialakítása kb. 4 (fek. rib.) – 5 (pir. rib.) év
- Rendszeres ifjító és ritkító metszés szükséges, 5-6 éves részek eltávolítása tőből
- Sekély talajművelés; cserjetörzs mindig takarva legyen talajjal; gyomok ellen kultivátorozás, talajtakarás
- Klórtartalmú műtrágyákat kerülni, piros ribiszke – K-, fekete ribiszke N-igényes; 3.-4. évben több N

Ribiszkefélék – termesztési munkák2

- Célszerű lenne évente 3-4-szer öntözni az árutermő ültetvényeket
- Ribiszkéék öntözése zsendüléskor, terméséréskor (VI) és rügydifferenciálódáskor (VIII) hatékony
- Köszméte öntözése bogyófejlődéskor (VI/2-3) és rügydifferenciálódáskor (VII-VIII)
- Ribiszkéék betakarítása érett állapotban, egy menetben; fekete VI/2-VII/1, piros (VI/3 – VII/3); frisspiaci célra kézzel (4-8 kg/óra), feldolgozóipari célra géppel; pirosból nálunk is lehet 8-10 t/ha
- Köszméte szürete teljes méretben, félérett állapotban (V/3-VI/1); kézzel (5-12 kg/óra); géppel is betakarítható, rázógépes rendszer